

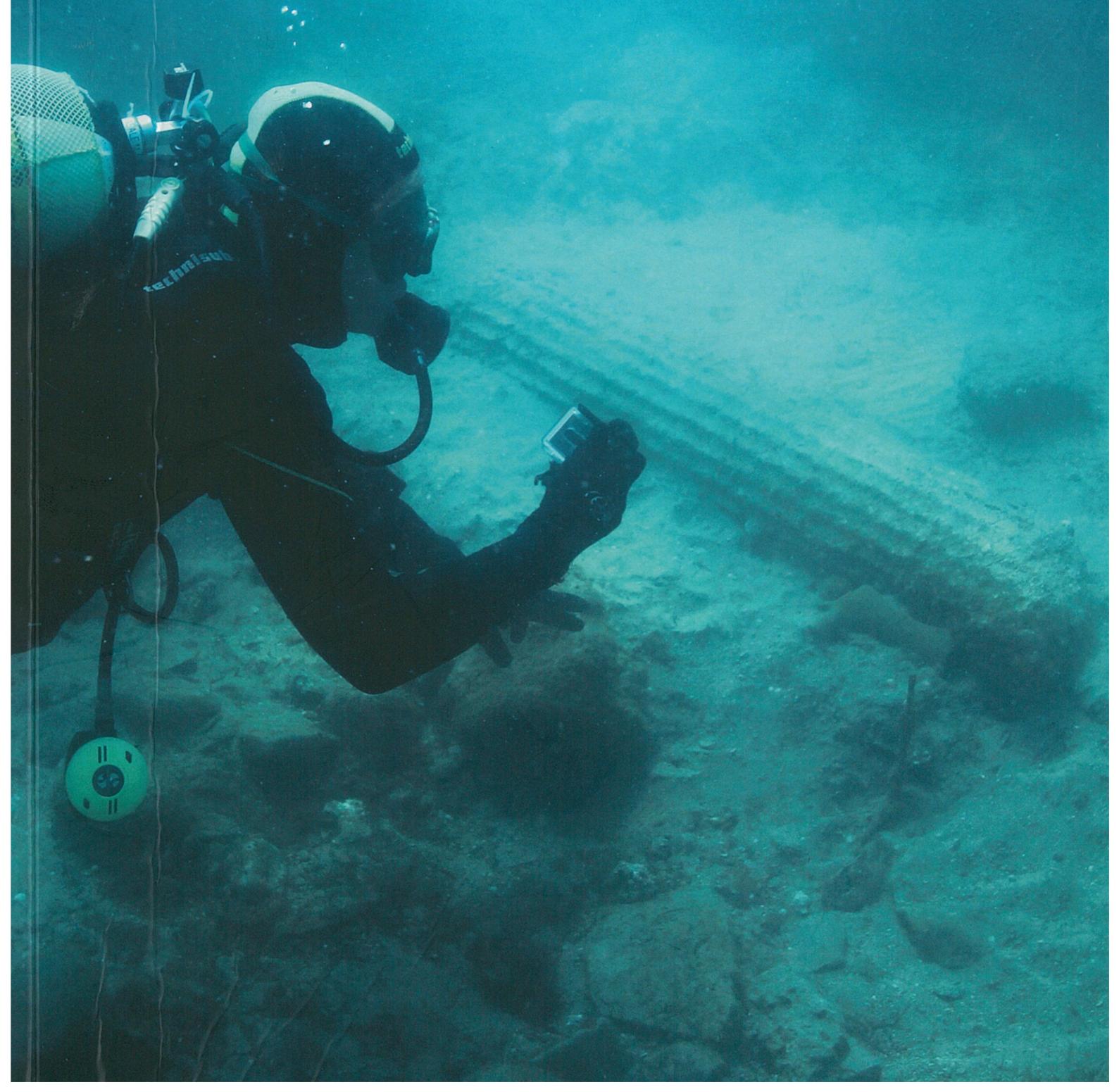
WWW.TINATURK.ORG

TINA

2015 - SAYI: 3-4
NUMBER: 3-4

Denizcilik Arkeolojisi Dergisi
Maritime Archaeology Periodical

WWW.TINATURK.ORG

TINA

2015 - SAYI/NUMBER:3

Denizcilik Arkeolojisi Dergisi
Maritime Archaeology Periodical

TINA TÜRKİYE SUALTI ARKEOLOJİSİ VAKFI

KURULUŞU

1999 yılında bir grup denizsever iş adamı tarafından kurulmuştur.

AMACI

- Türkiye ve denizlerimizdeki arkeolojik zenginlikleri dünya kamuoyu ve bilimsel kurumlara anlatmak. Bu meyanda yurt içi ve dışı yayınlar, konferanslar, paneller, seminerler, açık oturumlar, sempozyumlar, kurslar, fuarlar, şenlikler, sergiler, festivaller, toplu inceleme gezileri gibi sanatsal etkinlikler ve toplantılar düzenlemek.
  - T.C. Kültür Bakanlığı izni ve denetimi altında yapılacak olan araştırma, kazı, konservasyon ve sergileme faaliyetlerinde bulunan yurt içi ve yurt dışı bilimsel kuruluşlara, müzelere, üniversitelere destek sağlamak ve sağlanması yardımçı olmak.
  - T.C. Kültür Bakanlığı izni ve denetimi altında karasularımızda bilimsel metodlar ile günümüz teknolojik imkanları nispetinde sualtı araştırmaları ve kazıları yapmak.
- Sualtı arkeolojik eserlerimizi tespit etmek, mevkilerini gerekli mercilere bildirerek korunmaya alınmalarını sağlamak.
- Hali hazırda bu konuda faaliyet gösteren müze ve kuruluşlar ile işbirliği yapmak ve bunlara destek sağlamak. Bu tip müzelerin ve kültürel faaliyetlerin çoğalmasını sağlamak, yeni girişimlere fırsat verecek önlemleri almak.
  - Bu meyanda denizlerimizde görülen ve hızla yayılmakta olan sualtı kirliliğini önleyici tedbirler almak, alınmasını sağlamak ve bu konuda diğer kuruluşlar ile işbirliği sağlamak.
  - Vakıf amaç ve çalışma konularındaki eğitim ve öğretim kurumlarını geliştirmek ve bu amaçla öğrenciler yetiştirmek için burslar vermek.

YÖNETİM

BAŞKAN

H. OĞUZ AYDEMİR

ÜYELER

MUSTAFA V. KOÇ

AYHAN SİCİMOĞLU

KENAN YILMAZ

JEFF HAKKO

SEZGİN GÖKMEN

ENES EDİS

METİN ATAÇ

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANI

TINA TURKISH UNDERWATER ARCHAEOLOGY FOUNDATION

FOUNDATION

Founded by a group of maritime-lover businessmen in 1999.

SCOPE

- To make the international society and scientists familiar with our abundant archaeological cultural heritage in Turkey and its seas. With this idea in mind, to make national and international publications, and organize conferences, panels, seminars, forums, symposiums, workshops, fairs, festivities, exhibitions, and artistic activities such as festivals, excursions and meetings.
- To support local and international scientific institutions, museums, and universities involved in activities of surveys, excavations, conservations and exhibitions under the approval and inspection of the Turkish Ministry of Culture and Tourism.
- To perform underwater surveys and excavations in our seas using scientific methods and current technological facilities under the approval and inspection of the Turkish Ministry of Culture and Tourism.
- To identify the archaeological artifacts lying underwater, reporting their whereabouts to relevant authorities for protection.
- To seek cooperation with the museums and institutions involved in the field and support their activities. To ensure enhancement of such museums and cultural activities, and take necessary steps to provide opportunities for new initiatives.
- To take necessary measures to prevent the pollution of our seas which becomes increasingly harder to fight back, ensure that such measures are taken, and cooperate with other institutions in this sense.
- To contribute to the educational and training institutions dealing with our scopes, and provide scholarships for dedicated students.

EXECUTIVE COMMITTEE

PRESIDENT

H. OĞUZ AYDEMİR

MEMBERS

MUSTAFA V. KOÇ
AYHAN SİCİMOĞLU
KENAN YILMAZ
JEFF HAKKO
SEZGİN GÖKMEN
ENES EDİS
METİN ATAÇ
REPUBLIC OF TURKEY MINISTER OF CULTURE AND TOURISM

TINA DENİZCİLİK ARKEOLOJİSİ DERGİSİ TÜRKİYE SUALTI ARKEOLOJİSİ VAKFI'NIN SÜRELİ YAYINIDIR

TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi, Mayıs ve Kasım aylarında yılda iki kez yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç basım tarihinden 3 ay önce gönderilmiş olması gerekmektedir. TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi, başta Anadolu kıyıları ve Akdeniz olmak üzere dünyanın her köşesinde gerçekleştirilen denizcilik arkeolojisi alanında yapılmış çalışmalarla yer vermektedir.

SAHİBİ: TINA Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı

İMTİYAZ SAHİBİ: Hüsnü Oğuz Aydemir

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Mehmet Bezdan

TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi'nin izni olmadan, hiçbir bölüm kopya edilemez. Alıntı yapılması durumunda referans gösterilmelidir. Yazların yasal sorumluluğu yazarına aittir. TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi'ne gönderilen makaleler bu cildin son sayfasında belirtilen formata uygun olduğu takdirde yayınlanacaktır.

TINA Denizcilik Arkeolojisi Dergisi'nin yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için mail adresi: mehmetbezdan@gmail.com

ISSN: 2149-0392

BASKİ: Ofset Yapım evi.
Şair Sok. No. 4, Çağlayan Mah., Kağıthane, İstanbul. Tel: +90 212 295 86 01

TINA

ADRES: Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı
Koç Üniversitesi, Anadolu Medeniyetleri
Araştırma Merkezi, İstiklal Caddesi No:181
34430 Beyoğlu / İstanbul

TELEFON: 0 212 393 61 30

FAX: 0 212 393 61 40

WEB: <http://www.tinaturk.org/>

TINA MARITIME ARCHAEOLOGY PERIODICAL

PERIODICAL PUBLICATION OF THE TURKISH UNDERWATER ARCHAEOLOGY FOUNDATION

TINA Maritime Archaeology Periodical is published bi-annually during the months of May and November. The papers to be published should be sent 3 months before the publication date. The coverage of TINA Maritime Archaeology Periodical includes primarily the Anatolian shores, the Mediterranean Sea, and the work performed in the field of maritime archaeology from every corner of the world.

OWNED BY: TINA Turkish Underwater Archaeology Foundation

LICENSE HOLDER: Hüsnü Oğuz Aydemir

CHIEF EDITOR: Mehmet Bezdan

No section or part of the magazine can be reproduced without any consent of TINA Maritime Archaeology Periodical. References should be cited. Legal responsibility of papers belong to the authors.

Papers sent to TINA Maritime Archaeology Periodical shall be published only if they comply with the format specified on the last page of this issue.

E-mail address to submit the papers to be published in the coming issues of TINA Maritime Archaeology Periodical: mehmetbezdan@gmail.com

ISSN: 2149-0392

PRINTED AT: Ofset Yapimevi.

Şair Sok. No. 4, Çağlayan Mah., Kağıthane, İstanbul. Phone: +90 212 295 86 01

TINA

ADDRESS: Türkiye Sualtı Arkeolojisi Vakfı
Koç Üniversitesi, Anadolu Medeniyetleri
Araştırma Merkezi, İstiklal Caddesi No:181
34430 Beyoğlu / İstanbul

PHONE: 0 212 393 61 30

FAX: +90 212 393 61 40

WEB: <http://www.tinaturk.org/>

TINA

Denizcilik Arkeolojisi Dergisi

KURUCULAR

Oğuz Aydemir
Kenan Yılmaz
Mehmet Bezdan

YAYIN KURULU

Oğuz Aydemir
Kenan Yılmaz
Doç. Dr. Cemal Pulak
Doç. Dr. Kaan Şenol
Doç. Dr. Ufuk Kocababaş
Doç. Dr. Harun Özdaş

GENEL YAYIN YÖNETMENİ VE EDITÖR:

Mehmet Bezdan

FOTOĞRAF EDITÖRÜ:

Donald A. Frey, Levent Konuk

SUALTI GÖRÜNTÜLEME AKADEMİK DANIŞMANI:

Prof. Dr. Altan Lök

ÇEVİRİ:

Cengiz Aydemir

TASARIM:

Ersin Öztekin

TINA

Maritime Archaeology Periodical

FOUNDERS:

Oğuz Aydemir
Kenan Yılmaz
Mehmet Bezdan

EDITORIAL BOARD:

Oğuz Aydemir
Kenan Yılmaz
Associate Professor Dr. Cemal Pulak
Associate Professor. Dr. Kaan Şenol
Associate Professor Dr. Ufuk Kocabas
Associate Professor Dr. Harun Özdaş

CHIEF EDITOR:

Mehmet Bezdan

PHOTO EDITOR:

Donald A. Frey, Levent Konuk

ACADEMIC ADVISORY FOR UNDERWATER IMAGING:

Prof. Dr. Altan Lök

TRANSLATED BY:

Cengiz Aydemir

PROOFREADING

John D. Littlefield

DESIGN:

Ersin Öztekin

İÇİNDEKİLER / INDEX

ARTICLES

- 12** Myndos Doğu Limanı Mendireği
OKTAY DUMAN KAYA

- 46** IX. yy Bozburun Kazısından Ele Geçen Mantar Amphora Tipalarının Bozulma Durumlarının Tespiti ve Konservasyon Yöntemlerinin Araştırılması
ESRA ALTINANIT BİÇER

NOTES

- 69** İznik Gölü Bazilika Kalıntısında Sualtı Araştırmaları Başlıyor
MUSTAFA ŞAHİN

- 71** Dokuz Eylül Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı
HARUN ÖZDAŞ, NİLHAN KIZILDAĞ

- 76** Ege Üniversitesi Sualtı Arkeolojisi Yüksek Lisans Programı
CELİL SAMET HARMANDAR

- 82** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sualtı Kültür Kalıntılarını Koruma Anabilim Dalı
NAMIK KILIÇ

- 86** Selçuk Üniversitesi Sualtı Arkeolojisi Ana Bilim Dalı
ÇETİN ACAR

- 90** Uludağ Üniversitesi’nde Sualtı Arkeolojisi
MUSTAFA ŞAHİN

- 95** Gnalic Batığı - Rönesans Avrupası’nın Aynası
AYSANEM YÜKSEL SOY TEKCAN

- 97** UNESCO Sualtı Arkeolojisi UNITWIN Network “2. Afrika Ülkeleri Sualtı Arkeolojisi Eğitim Programı” (13 - 23 Mayıs 2015 Kemer / Antalya)
HAKAN ÖNİZ

- 107** 5. Unesco 2001 Sualtı Kültür Mirası Koruma Sözleşmesi Taraf Devletler Toplantısı ve 6. Unesco Bilim ve Teknik Danışma Kurulu Toplantısı (STAB)
CEYDA ÖZTOSUN

ARTICLES

- 12** East Harbour Mole Of Myndos

OKTAY DUMAN KAYA

- 46** Determining the Extent of Deterioration and Conservation Methods In Cork Amphora Stoppers Recovered From the 9th Century AD Bozburun Shipwreck

ESRA ALTINANIT BİÇER

NOTES

- 69** Underwater Archaeological Survey Launches at the İznik Lake Basilica Remains

MUSTAFA SAHİN

- 71** Dokuz Eylül University Institute of Marine Sciences & Technology Underwater Archaeology Postgraduate Program

HARUN ÖZDAŞ, NILHAN KIZILDAĞ

- 76** Master of Arts Program in Underwater Archaeology at the Ege University

CELİL SAMET HARMANDAR

- 82** Department of Conservation of Marine Archaeological Objects Faculty of Letters, İstanbul University

NAMIK KILIÇ

- 86** Underwater Archaeology Department of the Selçuk University

ÇETİN ACAR

- 90** Underwater Archaeology at Uludağ University

MUSTAFA SAHİN

- 95** The Shipwreck of Gnalic – A Mirror of the Renaissance Europe

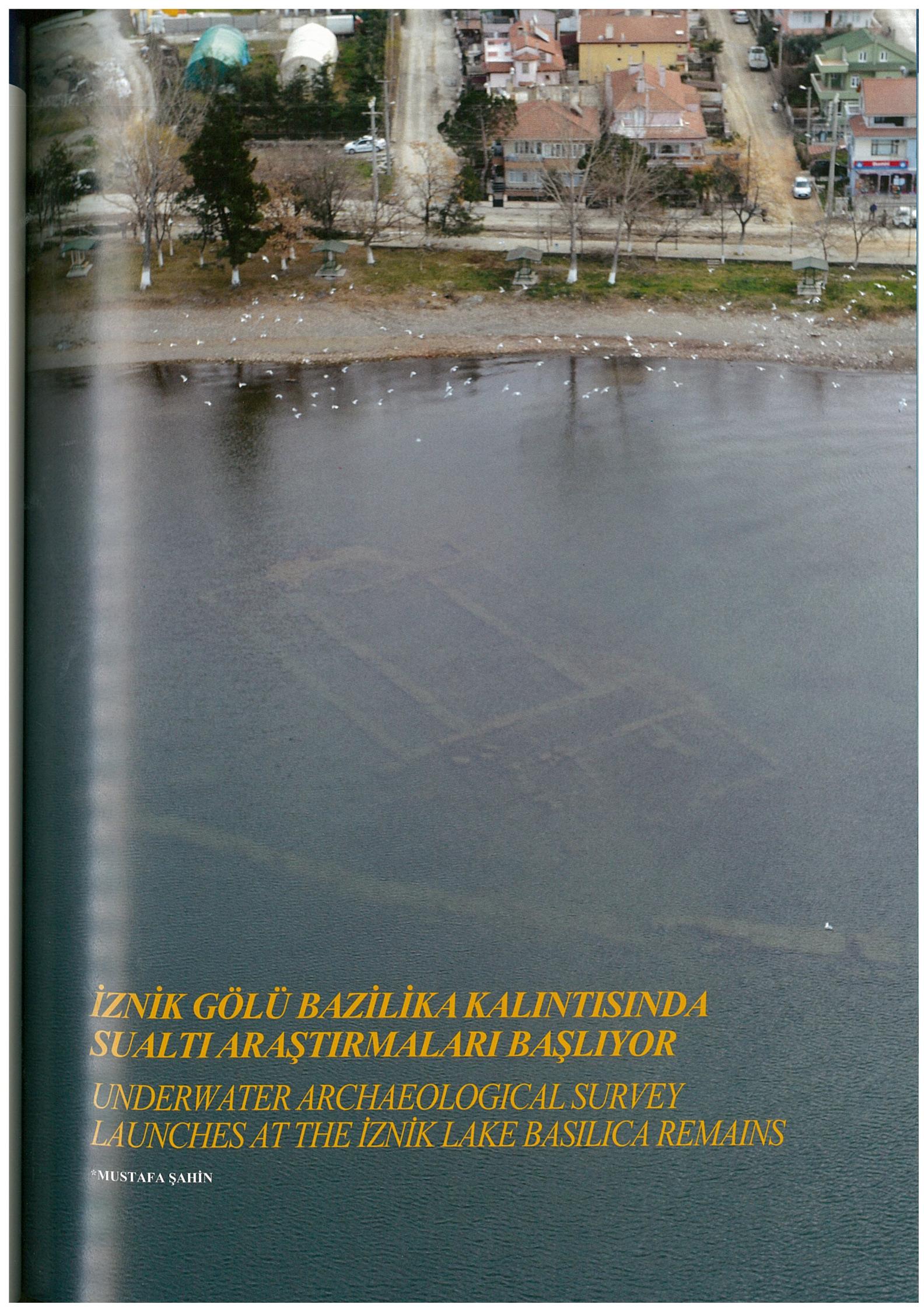
AYSANEM YÜKSEL SOY TEKCAN

- 97** UNESCO Underwater Archaeology Unitwin Network “Second Training on Underwater Archaeology for African Countries ” (May 13 – 23, 2015 Kemer / Antalya)

HAKAN ÖNİZ

- 107** The 5th Session of the Meeting of States Parties to the 2001 Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage and the 6th Meeting of the Scientific and Technical Advisory Body (STAB)

CEYDA ÖZTOSUN

**İZNİK GÖLÜ BAZİLİKA KALINTISINDA
SU ALTI ARAŞTIRMALARI BAŞLIYOR**
**UNDERWATER ARCHAEOLOGICAL SURVEY
LAUNCHES AT THE İZNİK LAKE BASILICA REMAINS**

*MUSTAFA ŞAHİN

Bursa İli, İznik İlçesi sınırları içerisinde, İznik Gölü'nde 2014 yılında keşfedilen bazilika kalıntılarının mevcut durumunu belgelemek, plan ve rölövesini çıkartmak amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile Uludağ Üniversitesi'nin adına başkanlığında bir ekip tarafından sualtı araştırmaları başlıyor.

Kalıntılar ilk olarak 2014 yılında Şubat ayında havadan fotoğraflama çalışmaları esnasında tarafımızdan keşfedilmiş ve bu keşif, Amerika Arkeoloji Enstitüsü'nün yayınlarından olan "Archaeology" dergisi tarafından 2014 yılının en önemli 10 keşfi arasında gösterilmiştir.

Göl içerisindeki bazilika kalıntıları Nikaia'yı çevreleyen sur duvarlarının dışında, kıyıdan yaklaşık 50 m mesafe ve 2-3 m derinlikte yer almaktadır. Kalıntıların antik yerleşimin dışında ve göl kıyısında yer olması, bu yapı-

nın Hristiyanlık dininin en genç şahitlerinden kabul edilen Aziz Neophitos'a ait olması gerektiğini düşündürmektedir. Bilindiği gibi, Aziz Neophitos, Tanrı'nın emri ile Hristiyanlık dininin Nikai'da yarmak isterken, o yıllarda Hristiyanlığın yasak olması nedeniyle Romalı askerler tarafından tutuklanmış, türlü işkencelerden sonra yerleşimin dışında göl kıyısına getirilerek burada şahit edilmiştir.

Daha sonra Hristiyanlığın serbest bırakılmasıyla da şahit edildiği yere kendi adıyla bir kilise inşa ettirilmiştir. Mevcut durum sualtındaki kalıntıların Aziz Neophitos'a ait olabileceğini göstermektedir. Yapının kime ait olduğu, ne zaman ve neden kilisenin yıkılıp, gölün içerişine gömüldüğü, yine yapılacak yüzey araştırmasının soruları arasında yer almaktadır.

An underwater archaeological survey is being launched under the direction of Prof. Dr. Mustafa Şahin of Uludağ University at the basilica remains which were found in Lake İznik in 2014 within the İznik District of Bursa Province with the permission of the Ministry of Culture and Tourism to document current status of the remains, and draw a sketch and a measured drawing of the site.

The remains were discovered by Mustafa Şahin in February 2014 during his aerial photography survey and referred as one of the top 10 discoveries in 2014 in "Archaeology", a periodical magazine of the Archaeological Institute of America.

The basilica remains lie approximately in 2 or 3 meters of depth, and 50 m from the shore of the lake outside the city walls that surround the ancient city of Ni-

caea. The remains located outside the ancient settlement and on the lake shore suggest that the building might have been dedicated to Saint Neophy whole was one of the youngest martyrs of Christianity. As already known, Saint Neophy whole wanted to promote Christianity by the commandment of god, but was arrested by Roman soldiers because Christianity was banned in those years, and he was subjected to many tortures, and brought to the lake shore outside the settlement where he was killed. After the admission of Christianity, a church was built at the same spot where he was martyred. Current information suggests that the underwater remains might have belonged to the Saint Neophy whole church. Survey questions include to whom the structure was dedicated, why and when the church was demolished and submerged under the waters of the lake.

*Prof. Dr. Mustafa Şahin, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle – Bursa.

*Prof. Dr. Mustafa Şahin. Department of Archaeology, Faculty of Science and Letters, Uludağ University 16059 Görükle – Bursa.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ'NDE SUALTI ARKEOLOJİSİ

UNDERWATER ARCHAEOLOGY AT ULUDAĞ UNIVERSITY

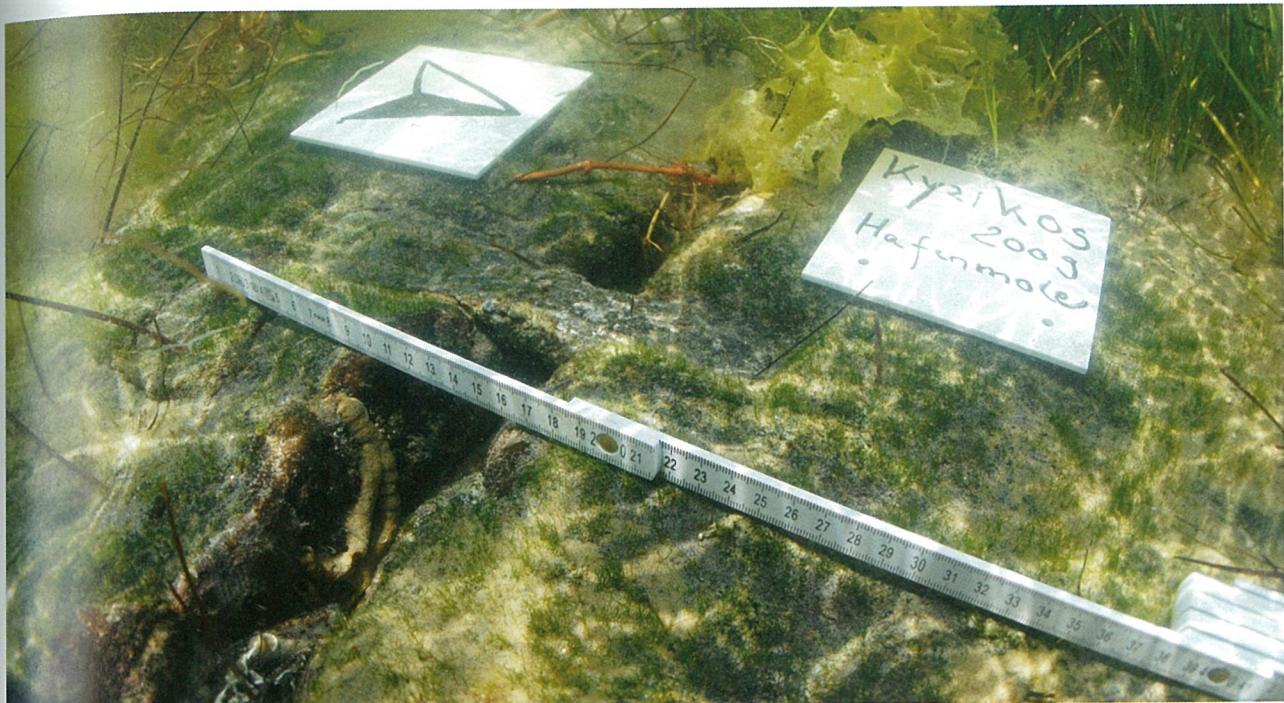
*MUSTAFA ŞAHİN

Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Prof. Dr. Mustafa Şahin'in başkanlığında 2005 yılında kurulmuştur. Bölüm kadrosunda 3 profesör, 1 doçent, 1 yardımcı doçent, 2 öğretim elemanı, 8 araştırma görevlisi ve 4 proje asistanı yer almaktadır. Arkeoloji Bölümünde iki yarıyıllık Almanca hazırlık sınıfından sonra lisans eğitimi Prehistorya, Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi, Klasik Arkeoloji, Ortaçağ Arkeolojisi ve Sualtı Arkeolojisi anabilim dallarının temel dersleri okutulmaktadır. Lisans eğitimi 8 yarıyilda tamamlanmakta olup ayrıca yaz okulu bulunmaktadır. Lisans programında, "Denizcilik Arkeolojisi" ve "Sualtı Arkeolojisi" dersleri seçimlik olarak okutulmaktadır. Arkeoloji Bölümü'nde ayrıca Yüksek Lisans ve Doktora programlarında da lisansüstü eğitim bulunmaktadır. Yükseköğretim Kurulu'nun 2002 yılında almış olduğu bir kararla lisans seviyesinde anabilim dalları birleştirilmiş olsa da uzmanlaşmayı gerektiren anabilim dalları Sosyal Bilimler Enstitüsünde bulunmaktadır. Lisansüstü eğitimde Prehistorya, Protohistorya ve Ön Asya Arkeolojisi, Klasik Arkeoloji anabilim dalları aktiftir.

The Department of Archaeology at the Faculty of Sciences and Letters in the University of Uludağ was founded in 2005 under the direction of Prof. Dr. Mustafa Şahin. The department consists of 3 Professor Doctors, 1 Assistant Professor Doctor, 1 Associate Professor Doctor, 2 Lecturers, 8 Research Assistants and 4 Project Assistants. The Archaeology Department has a preparatory class for two years in German language followed by the undergraduate program including basic courses of the Prehistory, Protohistory and Asia Minor Archaeology, Classic Archaeology, Medieval Archaeology and Underwater Archaeology Departments. The undergraduate program is completed in 8 semesters, and summer term is also available. Maritime Archaeology and Underwater Archaeology are elective courses of the undergraduate program. The Department of Archaeology also offers Post Graduate and Doctorate programs. Although the departments have been incorporated at the undergraduate level as per the decision of the Council of Higher Education in 2002, Social Sciences Institutes embody departments that require specialization. The Prehistory, Protohistory and Minor Asia Archaeology, Classical Archaeology Departments have active higher education programs.

*Prof. Dr. Mustafa Şahin, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle – Bursa.

*Prof. Dr. Mustafa Şahin, Department of Archaeology, Faculty of Science and Letters, Uludağ University 16059 Görükle – Bursa.

Ortaçağ Arkeolojisi ve Sualtı Arkeolojisi Anabilim Dallarının kurulması ile ilgili gerekli başvurular yapılmıştır. Henüz aktif durumda olmasa da hem yüksek lisans hem de doktora programlarında yine sualtı arkeolojisi ile ilgili dersler bulunmaktadır. "Denizcilik Arkeolojisi" ve "Liman Arkeolojisi" dersleri Yüksek Lisans, "Sualtı Kazılarında Alan Yönetimi" ve "Sualtı Yüzey Araştırmalarında Alan Yönetimi" dersleri ise doktora programında okutulan derslerdir.

Lisansüstü seviyede bugüne kadar Sualtı Arkeolojisi ile ilgili olarak Serkan Gündüz'ün "Antik Limanlar Işığında Myndos Limanı ve Liman Yapıları" ve Gonca Gülfsefa'nın "Myndos Amphoralarına Göre Ticari İlişkiler" başlıklarını yüksek lisans tezleri tamamlanmıştır. Serkan Gündüz, ayrıca, "Antik Güney Marmara Limanları" konulu tezi ile Sualtı Arkeolojisi alanında doktora eğitimi de devam etmektedir. Bölümde sualtı arkeolojisi alanında projeler de yapılmaktadır. 2005 yılında başlayan Myndos antik kentindeki liman araştırmaları halen devam etmektedir (Resim 1). Elde edilen veriler değişik yayınlarla bilim dünyasına aktarılmıştır¹. 2006 yılında tarafımızdan başlatılan "Güney Marmara Kıyılarında Sualtı Kültür Envanteri" başlıklı projeyi Serkan Gündüz doktora tez konusu olarak devam ettirmektedir. Pro-

je kapsamında sikkeleri ile tanınan, ancak, yeri bilinmeyen Caesarea Germanica kentinin lokalizasyonu yapılmıştır².

Güney Marmara kıyılarını kapsayan projede ayrıca 2007 ve 2008 yıllarında Kyzikos Limanları'nda da araştırmalar da bulunulmuştur (Resim 2)³. Kentin Hytos ve Thrakikos limanlarında yapılan araştırmalarda liman kalıntıları belirlenmeye çalışılmıştır. Antik Çağ'da Ege ve Karadeniz arasında deniz ticaret ağının en önemli liman kentlerinden biri olduğu düşünülen Kyzikos limanları sadece Antik Dönemde değil Bizans ve Osmanlı Dönemlerinde de kullanılmış olmalıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izni ile İznik Gölü'nde tarafımızdan 2014 yılında keşfedilen bazilika kalıntısında da sualtı yüzey araştırmalarına başlanacaktır⁴. Bu keşif, Amerika Arkeoloji Enstitüsü tarafından yayınlanan "Archaeology" isimli dergi tarafından 2014 yılının en önemli 10 keşfi arasında gösterilmiştir. Uludağ Üniversitesi yukarıda özlüce açıkladığımız sualtı arkeolojisi ile ilgili faaliyetleri nedeniyle 15-19 Mayıs 2015 tarihleri arasında Antalya Kemer'de düzenlenen "3. UNESCO Sualtı Arkeoloji UniTwin Ağı – UNESCO UniTwin Network of Underwater Archaeology" toplantısında, "ortak üye - associate member" statüsü ile birlikte kabul edilmiştir.

¹ ŞAHİN - GÜNDÜZ - ASLAN 2008, 1- 10. - ŞAHİN 2014a, 64-69. - ŞAHİN - CİNER 2014, 76-84. - ŞAHİN - SEIFERT 2014, 46- 56.

² ŞAHİN - POLAT - ZIMMERMANN 2011, 203 – 232.

³ ŞAHİN - GÜNDÜZ 2010, 179 – 185.

⁴ ŞAHİN 2014b, 8-10. - ŞAHİN 2014c, 76-84. - ŞAHİN 2014d, 42-45.

Application for foundation of the Medieval Ages Archaeology and Underwater Archaeology Departments has already been made. Although they are currently not active, both Postgraduate and Doctorate programs contain courses in underwater archaeology. "Maritime Archaeology" and "Harbour Archaeology" courses are part of the Postgraduate program, while "Site Management in Underwater Excavations" and "Site Management in Underwater Surveys" are part of the Doctorate program.

In the Underwater Archaeology postgraduate program, there are two dissertations completed: "Myndos Harbour and its Harbour Structures in the Light of Ancient Harbours" by Serkan Gündüz and "Trade Relationships Based on Myndos Amphorae" by Gonca Gülfsefa. Serkan Gündüz pursues doctoral program with a dissertation subject titled "Ancient Harbours of Southern Marmara" in the field of Underwater Archaeology.

The Department is also engaged in projects in the field of underwater archaeology. The surveys that started in 2005 at the harbour of the ancient city of Myndos still continue (Fig1). Data obtained have been shared with the academic world through various publications².

The Project titled "Culture Inventory of the South Marmara Shoreline" that we have started in 2006 has been un-

dertaken by Serkan Gündüz for his doctoral dissertation research. Within the scope of the project, we identified the site of the city of Caesarea Germanica, a city known by its coins but geographically unknown.³

In the Project that covers the Southern Marmara shoreline, we also investigated Kyzikos Harbours in 2007 and 2008 (Fig.2)⁴. The harbour remains were searched during the surveys performed at the Hytos and Thrakikos harbours of the city. Probably one of the most important harbours of maritime trade network between the Aegean and Black Seas during the Antiquity, Kyzikos harbours should have been used not only in the Ancient Period, but also during the Byzantine and Ottoman Periods.

A survey will be launched with the permission of the Ministry of Culture and Tourism on the basilica remains that we have found in 2014 in İznik Lake.⁵ This discovery was listed among the 10 most important discoveries of 2014 in the "Archaeology" magazine published by the American Institute of Archaeology.

The Uludağ University has been affiliated as an "Associate Member" during the "The third UNESCO UniTwin Network of Underwater Archaeology" meeting held between May 15 and 19, 2015 in Kemer, Antalya based on its underwater activities summarized hereinabove.

¹ SAHİN - GÜNDÜZ - ASLAN 2008, 1- 10. - SAHİN 2014a, 64-69. - SAHİN - CİNER 2014, 76-84. - SAHİN - SEIFERT 2014, 46- 56.

² SAHİN - POLAT - ZIMMERMANN 2011, 203 – 232.

³ SAHİN - GÜNDÜZ 2010, 179 – 185.

⁴ SAHİN 2014b, 8-10. - SAHİN 2014c, 76-84. - SAHİN 2014d, 42-45.

KAYNAKÇA - BIBLIOGRAPHY

ŞAHİN 2014a

M. Şahin, "A new Discovery in the Myndos Harbor Surveys: The West Harbor", *TINA Maritime Archaeology Periodical 1*, 2014, 64-69.

ŞAHİN 2014b

M. Şahin, "İznik Gölü'ndeki Batık Kilise: Deprem Kurbanı Aziz Neophytos", *Aktüel Arkeoloji 38*, Nisan 2014, 8-10.

ŞAHİN 2014c

M. Şahin, "İznik: Göldeki Bazilika", *Atlas 252*, Mart 2014, 76-84.

ŞAHİN 2014d

M. Şahin, "Deprem Kurbanı Aziz Neophytos: İznik Gölü'ndeki Batık Kilise", *Deniz Magazin 39*, 2014, 42-45.

ŞAHİN - CİNER 2014

M. Şahin,- C. Ciner, "Myndos İç Liman Sualtı Araştırmaları - 2014", *TINA Denizcilik Arkeoloji Dergisi 2*, 2014, 76-84.

ŞAHİN - GÜNDÜZ 2010

M. Şahin – S. Gündüz, "Kyzikos Sualtı Araştırması - 2008", *27. Araştırma Sonuçları Toplantısı 2010*, 179 – 185.

ŞAHİN - GÜNDÜZ - ASLAN 2008

M. Şahin - S. Gündüz - E. Aslan, "Myndos Sualtı Araştırmaları", *25. Araştırma Sonuçları Toplantısı- 1* (Ankara 2008), 1- 10.

ŞAHİN - POLAT - ZIMMERMANN 2011

M. Şahin - Y. Polat - T. Zimmermann, "Der Hafen von Kapanca. Ein neuer Vorschlag zur Lokalisation der Stadt Caesarea Germanica", *OLBA 19*, 2011, 203 – 232.

ŞAHİN - SEIFERT 2014

M. Şahin, – M. Seifert, "Myndos. Eine karische Hafenstadt an der kleinasiatischen Westküste", *Antike Welt 6*, 2014, 46- 56

Denizcilik Arkeolojisi Dergisi
Maritime Archaeology Periodical

İÇİNDEKİLER / INDEX

ARTICLES

- 10** Bir Denizaltının Kurtarılması
Saving a Submarine
TIM SMITH, HARUN ÖZDAŞ
- 32** İznik Gölü Bazilika Kalıntısı Sualtı Yüzey Araştırması - 2015
Underwater Survey on the Remains of Basilica in Lake İznik - 2015
MUSTAFA SAHİN

NOTES

- 52** Türkiye'nin Denizcilik Arkeolojisindeki Merkezi Rolü
The Central Role of Turkey in Nautical Archaeology
GEORGE F. BASS
- 62** Batı Karadeniz Kıyıları Sualtı Yüzey Araştırması
Underwater Survey of the Western Black Sea Shores
EMRE OKAN, AHMET BİLİR, GÜZİN BİLİR
- 72** Kaunos Antik Kenti Leto Kutsal Alanı 2015 Yılı
Sualtı Belgeleme ve Kazı Çalışmaları
Underwater Documentation and Excavation Work at The
Sacred Precinct of Leto, Kaunos, 2015
SERDAR AKERDEM
- 80** Liman Tepe 2015 Yılı Sualtı Çalışmaları
Liman Tepe 2015 Underwater Excavation Campaign
HAYAT ERKANAL, İRFAN TUĞCU, VASIF ŞAHOĞLU
- 87** Ankara Üniversitesi Mustafa V. Koç Deniz Arkeolojisi Araştırma Merkezi Açıldı
The Mustafa V. Koç Research Center for Maritime Archaeology of Ankara
University is Now Officially Open
OĞUZ AYDEMİR
- 90** Rakamlarla Ankara Üniversitesi Mustafa V. Koç Deniz Arkeolojisi Araştırma Merkezi
Ankara University Mustafa V. Koç Maritime Archaeology Center in Figures
- 94** Yenikapı Batığı İstanbul Bienalinde
Yenikapı Shipwreck at the Istanbul Biennial
ÖZGÜ YOLCU

- 98 Jack W. Kelley Anısına
A Tribute for Jack W. Kelley
GEORGE F. BASS

- 100 İstanbul Üniversitesi Yenikapı Batıkları Projesinden İki Yeni Kitap
Two New Books on the Yenikapı Shipwrecks Project by İstanbul University
İŞİL ÖZSAIT KOCABAŞ

NEWS

- 108 Akdeniz Kıyıları 2015 Yılı Arkeolojik Sualtı Araştırmaları
Underwater Archaeological Surveys on the Mediterranean Shores in 2015
HAKAN ÖNİZ

- 120 Antalya - Adrasan Doğu Roma Dönemi Tabak Batığı Kazısı - 2015
Underwater Excavations at the Antalya - Adrasan
Shipwreck Containing Plates – 2015 Campaign
HAKAN ÖNİZ, HARUN ÖZDAŞ

- 123 “Tuzlu Düşünceler” Konferansı 14 Eylül 2015 Tarihinde 14. İstanbul
Bienali Kapsamında Gerçekleştirildi
The “Salty Thoughts” Conference Was Realised on September 14, 2015,
in the Framework of the 14. İstanbul Biennial

- 126 19. Uluslararası Akdeniz Arkeolojisi Sempozyumu
The 19th Symposium on Mediterranean Archaeology
CEYDA ÖZTOSUN

- 128 Sualtı Bilim ve Teknoloji Toplantısı
Underwater Science and Technology Meeting
CEREN ÖZKESEN

- 130 LIMEN Projesi Uluslararası Sempozyumu Ege’den Karadeniz’e Liman
Kentleri: Ortaçağ’dan Günümüze Etkileşimler
International Symposium on LIMEN Project City-Ports from North
Aegean to the Black Sea. Medieval-Modern Networks
EVREN TÜRKMENOĞLU, TANER GÜLER

- 134 9. Uluslararası Sualtı Araştırmaları Sempozyumu
9th International Symposium on Underwater Research
GÜNAY DÖNMEZ

*İZNİK GÖLÜ BAZİLİKA
KALINTISI SUALTI YÜZEY
ARAŞTIRMASI - 2015*

*UNDERWATER SURVEY
ON THE REMAINS OF
BASILICA IN LAKE
İZNİK - 2015*

Fig. 1

*Mustafa Şahin

Iznik Gölü’nde 2014 yılında tarafımızdan keşfedilen ve Amerika Birleşik Devleti Arkeoloji Enstitüsü tarafından yayınlanmakta olan “Archaeology” isimli dergi tarafından 2014 yılının en önemli 10 büyük keşfi arasında gösterilen bazilika kalıntısında, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 14.04.2015 tarih ve 73223 sayılı izni ile Uludağ Üniversitesi adına başkanlığımızda sualtı yüzey araştırmalarına başlanmıştır¹. 16.06. – 07.07.2015 tarihleri arasında gerçekleştirdiğimiz sualtı yüzey araştırmasına Kültür ve Turizm Bakanlığı’rı temsilen Onur Yıldırım katılmıştır; uyumlu çalışmaları ve katkılarından dolayı kendisine minnettarız. Çalışma ekibinde, danışman olarak Yrd. Doç. Dr. Oktay Dumankaya, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Bilir, sualtı arkeologları olarak Can Ciner, Güzin Bilir, Faruk Yolsal, M. Uğur Ekmekçi, A. Gözde Ari, Semih Togan, Çağrı Aydın, mimar olarak Fadime Yıldız ve stajyer öğrenci olarak Hülya Yamurkaya, Süha Cura, Emre Gerek, Hande Türközü, Ahmet Seyda Yıldız, Orhun Kısa, Gamze Boy, Korcan Kayacan, Hilal Çevik, Meltem Selten ve Hilal Kayabay yer almışlardır. Özverili çalışmalarından dolayı bütün çalışma ekibine teşekkür borç biliriz. İznik Gölü sualtı yüzey araştırmaları bazilika kalıntısının bulunduğu alanın etrafi mantar şamandıralar ile su yüzeyinden görünür hale getirilmesi ile başlamıştır (**Fig. 1**).

Bu arada yapı kalıntılarının yerlerini belirlemek için duvarların köşelerine kırmızı renkte armut şamandıralar yerleştirilmiştir.

Aşağıda gösterilenler dışında fotoğraflar yazar tarafından çekilmiştir. Foto 2, 9, 12 – Fadime Yıldız, Foto 3-4, 11, 13 – A. Gözde Ari, Foto 1, 10, 14, 16 - 17, 21 – Can Ciner – M.Uğur Ekmekçi, Foto 19 - Nebbia, Cesare (1534-1614) Nicaia Konsil Toplantısı. Fresko. Biblioteca Apostolica Vaticana, Vatican Müzesi.
<http://www.artic.edu/aic/resources/resource/2720>

All photographs are by the author except those listed below, Photo 2, 9, 12 – by Fadime Yıldız, Photo 3-4, 11, 13 – by A. Gözde Ari, Photo 1, 10, 14, 16 - 17, 21 – by Can Ciner and M.Uğur Ekmekçi, Photo 19 - Nebbia, Cesare (1534-1614) The First Council of Nicaea Fresco. Biblioteca Apostolica Vaticana, Vatican Museum.
<http://www.artic.edu/aic/resources/resource/2720>

¹ Çalışmalar Uludağ Üniversitesi ve Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından desteklenmiştir. Bu nedenle Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yusuf Ulcay ve Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Recep Altepe'ye çok teşekkür ederiz. Ayrıca, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Turizm Daire Başkanı Aziz Elbas ve çalışma arkadaşlarına destek ve yardımlarından dolayı minnettarız. Proje, BUAP(F)-2014/6 numaralı ve “Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Nikaia’sında (İznik) Arkeolojik Yüzey Araştırması ve Tarihlendirme” başlıklı proje tarafından desteklenmiştir.

*Prof. Dr. Mustafa Şahin, Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 16059 Görükle – Bursa.

*Prof. Dr. Mustafa Şahin. Department of Archaeology, Faculty of Science and Letters, Uludag University 16059 Görükle – Bursa.

An underwater archaeological survey was launched on the basilica remains that were discovered by our team in February 2014 during an aerial photographic survey of the Lake İznik and referred as one of the top 10 discoveries in 2014 by “Archaeology”, a periodical magazine of the Archaeological Institute of America. The survey was carried out under the directorship of Mustafa Şahin of Uludağ University with the permission no. 73223 dated 14.04.2015 of the Ministry of Culture and Tourism¹.

During the survey that was conducted between June 16th and July 07th, 2015, the Ministry of Culture and Tourism was represented by Onur Yıldırım; we are grateful to him for his cooperative work and contributions. The survey team consisted of the consultants Ass.Prof.Dr. Oktay Dumankaya, and Ass.Prof.Dr. Ahmet Bilir; underwater archaeologists Can Ciner, Güzin Bilir, Faruk Yolsal, M. Uğur Ekmekçi, A. Gözde Ari, Semih Togan, Çağrı Aydın, the architect Fadime Yıldız, and the trainees Hülya Yamurkaya, Süha Cura, Emre Gerek, Hande Türközü, Ahmet Seyda Yıldız, Orhun Kısa, Gamze Boy, Korcan Kayacan, Hilal Çevik, Meltem Selten and Hilal Kayabay. We are grateful to all team members for their devoted works. The survey began by enclosing the area of basilica by cork floats to make it visible from the surface of Lake İznik (**Fig. 1**) as well as placing mooring buoys on the corners to determine datum points of the architectural remains.

¹ The survey was sponsored by Uludağ University and Bursa Metropolitan Municipality. Therefore, we would like to extend our thanks to Prof.Dr. Yusuf Ulcay, Rector of Uludağ University, and Mr. Recep Altepe, Mayor of Bursa Metropolitan Municipality. Furthermore, we are grateful to Aziz Elbas, Head of Culture and Tourism Department of the Bursa Metropolitan Municipality and his colleagues for their cooperation and contributions. The Project has been supported within the context of “Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi Nikaia’sında (İznik) Arkeolojik Yüzey Araştırması ve Tarihlendirme” under No. BUAP(F)-2014/6.

Fig. 2

Sualtı yüzey araştırmasına ön hazırlık olmak üzere Türkiye Ulusal Koordinat Sistemi dikkate alınarak poligon atılmış, çalışma alanının tamamı 10 x 10 metre ölçülerinde karelere ayrılmış ve kareler, kuzey-güney doğrultusu harflerle, doğu-batı yönünde ise rakamlarla isimlendirilmiştir (**Fig. 2**). Böylece sualtında tespit edilecek olası kültür varlıklarının yerlerinin sağlıklı bir şekilde belgelenmesi hedeflenmiştir. Karelere numaralandırma, ön görülemeyen buluntular olması ihtimaline kar-

şı genişletilmeye olanak verir şekilde kodlanmıştır. Bunun için karelajın ana ekseni, doğu – batı yönünde bazilikanın ortasından geçirilmiş; nirengi noktası olarak kabul ettiğimiz bu hattın kuzeyi “K” harfi ile güneyi ise “G” harfi ile isimlendirilmiştir: güney “Ga” ile başlayıp güneye doğru, kuzey ise “Ka” ile başlayıp kuzeye doğru ilerlemektedir. Diğer bir ön hazırlık ise yüzey taralarını sağlıklı bir şekilde sürdürerek kulvar belirlemede yapılmıştır (**Fig. 2**).

Fig. 3

As a preliminary work for the survey, we established benchmarks based on the national geographical positioning coordinates, and divided the entire working area into a grid of 10m x 10m squares, where squares were denoted by letters in the north-south direction, and numbers in the east-west direction (**Fig. 2**) in order to be able to document the underwater cultural heritage accurately. Considering poten-

tial findings outside the gridding area, the coding allows for greater expansion. The cardinal reference line of the grid was drawn to cross the center of the basilica in the east-west direction; the north of this reference line was denoted by the letter “K”, and the south of the line by the letter “G”: southern part starts with “Ga” and extends southwards, while northern part stars with “Ka” and extends northwards.

Fig. 4

Fig. 5

Yüzey taraması esnasında gözden kaçan bir alan olmaması için kıyıdan başlayarak güneybatı istikametinde sit sınırını aşacak şekilde yaklaşık 180 metre uzunluğunda ve 10 metre genişliğinde kulvarlar oluşturulmuştur. Kulvar hattının başlangıç noktası yine bazilikanın ortasından geçtiğimiz; hattın güneyi -1G, kuzeyi ise +1K olarak adlandırılmıştır.

Yüzey araştırmasına kulvarların içerisinde güneyden kuzeye doğru ilerleyecek şekilde göl tabanının incelenmesi ile başlanmıştır. Tespit edilen buluntular şamandıralandıktan sonra total-station yardımıyla plana aktarılmış ve sonrasında *in situ* fotoğrafları çekilerek kayıt altına alınmıştır. Fotoğraf çekimi ve belgelemede plan kare kodlarından elde edilen konumlar kullanılmıştır. Bu çalışmalar esnasında göl tabanında yarı gömüldü halde bir adet pithos, pişmiş toprak profil veren seramikler, amphora parçası ve göl tabanında bol miktarda pişmiş toprak kiremit parçaları tespit edilmiştir (Fig. 3,4).

Another preliminary work included identification of side tracks for accuracy of the surface survey (Fig. 2). We established 180 m long and 10 m wide side tracks, which started from the shoreline towards the southwest beyond the site in order to avoid overlooking any potential areas during the survey. The datum point of the track was again the center of the basilica, with the southern line being denoted by -1G, and the northern line by +1K. The survey started with the lake basin, proceeding within the tracks from south to north. Following the placement of marker buoys on findings, they were all recorded onto a plan by total-station, and they were documented by *in situ* illustrations in alignment with grid lines. Among the finds are a partially buried pithos, potsherds, fragment of an amphora and abundant number of *terra cotta* roofing tiles (Fig. 3, 4).

Yüzey araştırmasının en beklenmedik keşfi bazilikanın içinde ve etrafında yer alan mezarlar olmuştur (Fig. 5)². Bu mezarlardan 36 adedinin tespit çalışmaları tamamlanmıştır: bunlardan 5 tanesi atriumda, 6 tanesi nartekte, 6 tanesi orta nefte ve birisi kuzey nefte olmak üzere toplam 18 tanesi bazilikanın içerisinde yer almaktadır.

Mezarlar, doğu-batı istikametinde uzanmaktadır. Başlar batı, ayaklar doğu taraftadır. Taş veya pişmiş toprak levhalarla semerdam veya kemer şeklinde kapatılan mezarlar bozulmadan günümüze kadar ulaşmışlardır (Fig. 5).

Mezarların genellikle yan yüzeyleri levha şeklindeki çatı kiremitleri ile sınırlandırılmış, mezar taşı olarak pithos kırıkları veya kalın cıdarlı kaba pişmiş toprak seramik parçaları kullanılmıştır (Fig. 6). Mezar boyları ortalama 2 metre olarak ölçülmüştür. Bunun yanı sıra çocuk mezarı olabilecek daha küçük mezarlar da bulunmaktadır.

Mezarların birisinin içerisinde tespit edilen in situ kafatası kalıntıları bunların mezar olduğunu kesin bir şekilde belgelemektedir (Fig. 7). Kafatası dışında göl tabanına gelişti güzel yayılmış olan kemikler de mezarlar ile ilgili diğer önemli buluntular arasında yer almaktadır (Fig. 8). Böylece bazilikanın içinde ve etrafında gömülü yapıldığı kesin bir şekilde anlaşılmaktadır. Mezarlar batıda temenos duvarı olduğunu düşündüğümüz kalıntıya kadar devam etmektedir. Bununla birlikte temenos duvarının dışında herhangi bir mezara rastlanmamıştır. Bu mezarların Nikaia Nekropolü ile ilişkili olup olmadığı ilerde yapılacak arkeolojik kazılar ile daha iyi anlaşılacaktır.

² Bazilika içine ve etrafına gömülü yapmak Hıristiyanlık inancında karşılaşılan bir durumdur. Örnek olarak bkz. Girit Eleutherna Bazilikası (BOURBOU 2010, 31 fig. 1.4) veya Girit Zoodochos Pigi Kilisesi (http://www.doaks.org/research/byzantine/project-grant-reports/2010-2011/bourbou#.Vdj-sZ-Vmuo.google_plusone_share).

Fig. 6

The most unexpected discovery of the survey was the graves inside and around the basilica (Fig. 5)². A total of 36 burials were identified, of which 18 were inside the basilica, including 5 in the atrium, 6 in the narthex, 6 in the central nave and 1 in the northern nave.

The graves lie in the east-west direction, with the heads pointing to the north and the feet pointing to the east. Covered by a gabled or saddleback roof made of either stone or terra cotta plates, they have survived intact to date (Fig. 5).

In general, the graves were laterally delimited by roof-tiles in the form of plates, and pithoi fragments or thick walled coarse *terra cotta* sherds were used as head stones (Fig. 6). The graves were 2 meters long on average. There were also smaller graves, probably belonging to children. The remains of a skull found in one of the graves provide evidence for the graveyard (Fig. 7). In addition to the skull, bones lying scattered on the lake bed are also among other finds that belong to the graves (Fig. 8). So, it is certain that the basilica, both inside and outside, were used for burials. The graves extend until the remains of a temenos wall. The link between these graves and the Nikaia Necropolis will be elucidated by further studies.

² Building graves inside and outside a basilica is common in Christianity. e.g. see. Crete Eleutherna Basilica (BOURBOU 2010, 31 fig. 1.4) or Zoodochos Pigi Church in Crete (http://www.doaks.org/research/byzantine/project-grant-reports/2010-2011/bourbou#.Vdj-sZ-Vmuo.google_plusone_share).

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Yüzey araştırmasının önemli keşiflerinden bir diğeri, temenos duvarı olarak adlandırdığımız duvarın batısında uzanan yapı kalıntısıdır (**Fig. 9**). Temenos duvarına paralel şekilde kuzey-güney doğrultusunda ilerleyen yapının duvarları kyklopik sahilabiliçek büyülüklükte dörtgen kesme blok taşlardan oluşmaktadır. Blok taşlar T şeklinde bir form göstermektedir. Duvarın muhtemel uzunluğu 14,88 metre, genişliği 0,80 metre ve yüksekliği 0,70 metredir. Bu kalıntıının doğusunda, temenos duvarı ile kalıntı arasında dikdörtgen şeklinde horasan harcı ile tutturulan moloz taşlarıla inşa edilmiş bir diğer yapı daha bulunmaktadır (**Fig. 9**). Yapı kalıntısının uzunluğu 11,13 metre, genişliği ise 6,22 metredir. Yapının duvar kalınlığı ise 1,17 metredir.

Hava fotoğraflarında da görülen ve kuzey güney doğrultusunda kıyıya kadar uzanan duvar kalıntısının şimdilik temenos duvarı olduğunu düşünüyoruz (**Fig. 9.10**).

Another important finding of the survey was the remains lying to the west of the wall that we called the temenos wall (**Fig. 9**). The walls of the structure extending in parallel to the temenos wall in the north-south direction are made of large, quadrangular cut stones almost of cyclopean size. The blocks are T-shaped. The wall is probably 14,88 meters long, and 0,80 meters wide, and 0,70 meters high. To the east of these remains, there is another structure built with rectangular rubble stones and powdered bricks between the temenos wall and the remains (**Fig. 9**). The building is 11,13 meters long, and 6,22 meters wide with a wall thickness of 1,17 meters.

For now, we suggest that the wall remains extending in the north-south direction towards the shoreline as seen during the first survey by aerial photography belong to a temenos wall (**Fig. 9, 10**).

Fig. 10

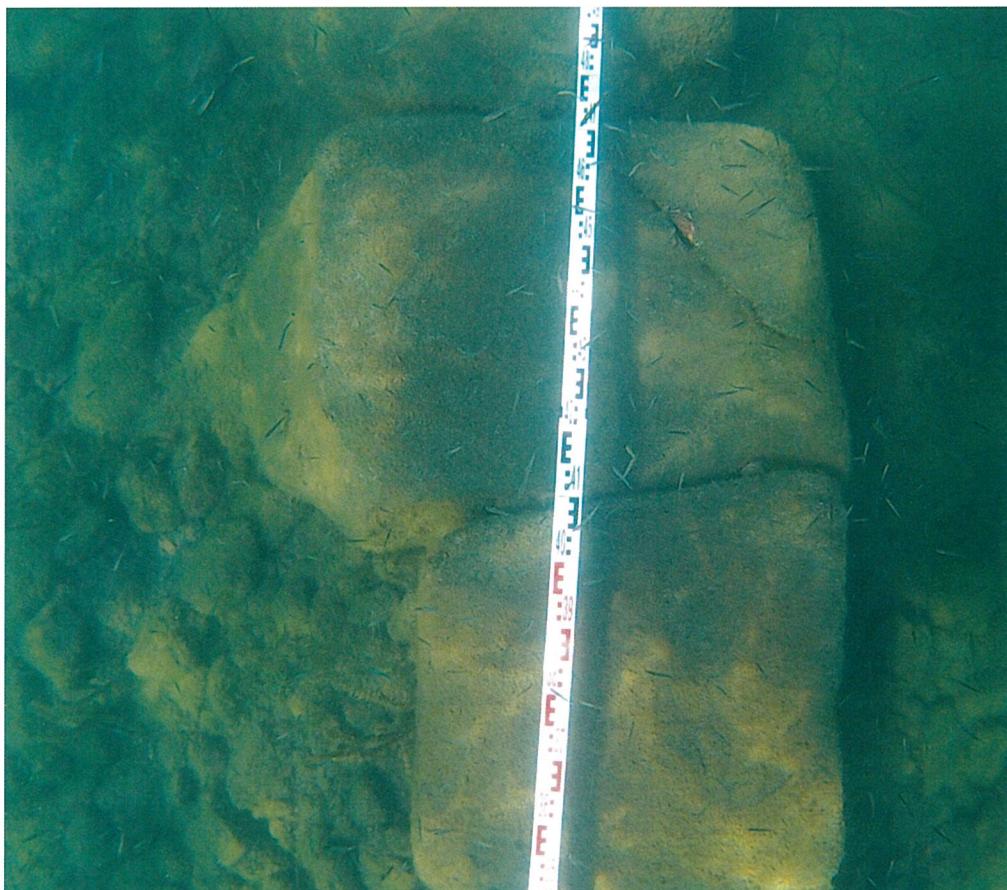

Fig. 11

Duvar, bazilikanın batı uzantısından başlayıp, kuzeye doğru devam ederek tatlı bir eğimle doğuya doğru ilerleyip, 9 metrelük bir kesintiden sonra kıyıya kadar uzanmaktadır. İlginç olan durum, duvarın güney-batı istikametinde bazilikanın güney dış duvarı hizasında bitirilmiş olmasıdır.

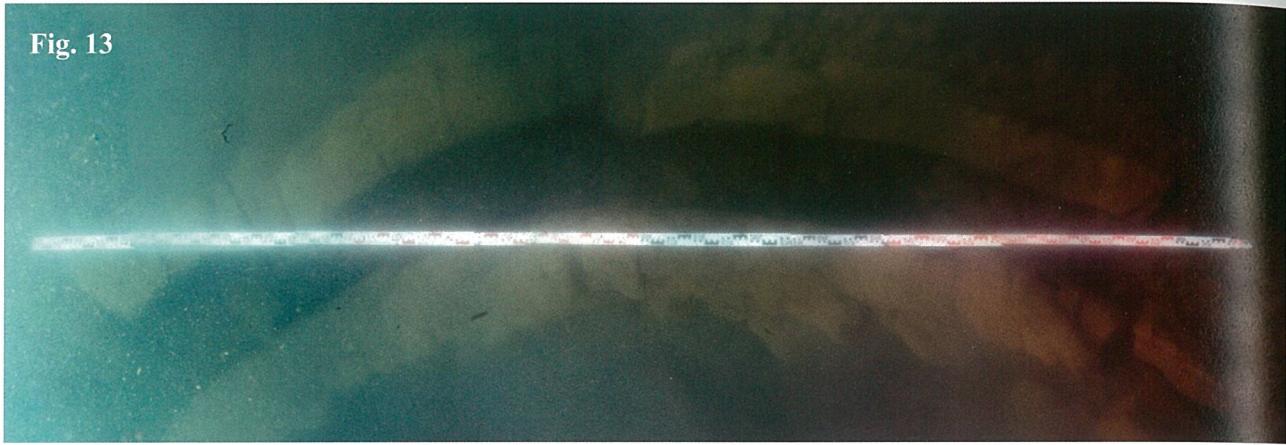
Yani bu bölümde göl ile bazilika arasında herhangi bir sete yer verilmemiştir. Söz konusu duvar kalıntısı kıyıdan yaklaşık 98 metre açıkta olup, göl seviyesinden 2,70 metre aşağıdadır. Duvar güney tarafta taban seviyesinde kyklopik kesme taş bloklardan (Fig. 11), bunun üzerinde ise harçlı moloz taşlardan oluşan bir örgüden oluşmaktadır. Duvarın bu bölümünün uzunluğu 48 metre, genişliği ortalama 1,5 metre, yüksekliği ise yaklaşık 0,70 metredir. Duvardan sonra göl tabanının yaklaşık 2 metre daha derinde olduğu ve bu bölgede daha keskin bir eğimle derinleştiği anlaşılmaktadır. 9 metre aralıktan sonra duvar yaklaşık 39 metre daha devam eder. Bu bölümde duvar karakter değiştirerek sa- dece kesme blok taşlardan oluşmaktadır.

The wall starts from the west wing of the basilica, continues in the north direction, and then extends in east direction on a smooth slope, finally reaches the coastline after a 9 meters long interruption. Surprisingly, the wall ends up in parallel to the southern wall of the basilica in the southwest direction. That means in this section there was no barrier between the lake and the basilica. The wall remains is approximately 98 meters off from the coast and 2,70 m below the lake surface. The southern part of the wall was built with cyclopean cut stone blocks in substructure (Fig. 11), and rubble stone masonry with powdered bricks in superstructure. This section of the wall is 48 meters long, with an average width of 1,5 meters, and an approximate height of 0,70 meters. It appears that the bottom of the lake is approximately 2 meters deeper after the wall, and it gets deeper with a steep incline at this section. After an interruption of 9 meters, the wall continues further for approximately 39 meters. At this section, the wall changes in pattern, as it was built of cut stones only.

Fig. 12

Fig. 13

Düzenli devam eden taş sırasının önünde gelişigüzel dağılmış taş blokları da yer almaktadır. Düzenli sıralanan taşların dağınık duranlara göre daha küçük olması bunların, duvarın yıkılan parçaları olma ihtimalini azaltırken, göl dalgalarının engellenmesine yönelik inşa edilen bir mendirek olma olasılığını güçlendirmektedir. Tarafımızdan başlatılan kazılar duvarın hangi amaçla inşa edildiğini aydınlatmaya yardımcı olacaktır.

Göl içerisindeki ilginç buluntulardan bir diğeri bazilikanın kuzey doğusunda yer alan exedra şeklindeki kalıntıdır (**Fig. 12**).

Yerinde yaptığımız incelemelerde, her iki blok arasında ortalama 0,30 metre genişliğinde kanal şeklinde bir boşluk bulunduğu anlaşılmıştır (**Fig. 13**). Toplam uzunluğu yaklaşık 6 metre ve genişliği 1,26 metredir; doğusu ile batısı arasındaki kot farkı 0,24 metredir. Kalıntılarının ne olduğu henüz tam olarak anlaşılamamıştır.

Kalıntıların merkezinde bazilika yer almaktadır (**Fig. 14**). Kıyıdan yaklaşık 50 metre uzakta, doğu batı istikametinde uzanan üç nefli yapı kalıntısının dıştan dışa toplam uzunluğu 41,32 metre, genişliği ise 18,61 metredir. Orta nefin uzunluğu 20,03 metre, genişliği 7,95 metredir. Yan neflerden kuzeydeki 3,32 metre, güney nef ise 3,15 metredir. Bu ölçüme göre güney nef kuzeye göre biraz daha dardır. Duvar kalınlıkları da ortalama 1 metredir. Yapının doğusunda yer alan apsisin çapı 6,85 metredir. Apsisin güneyinde yer alan ve diakonikon olduğunu düşündüğümüz bölgemde 1,97 metre uzunluğunda, 0,70 metre genişliğinde bir lahit yer almaktadır; ölçülebilen derinliği 0,30 metredir.

There are also some randomly scattered stone blocks in front of the course of stones that continues regularly. The regular course of stones being smaller than the scattered stones makes it less likely that they fell from the wall, however it is most likely that they belonged to a breakwater built to block the hefty waves of the lake. We expect to have more information about the nature of the wall during our excavations.

Another interesting finding inside the lake is the exedra shaped remains to the northeast of the basilica (**Fig. 12**). There was a 0,30 m wide space in the shape of a canal between the two blocks (**Fig. 13**). Its total length is approximately 6 meters and its width is 1,26 meters; the elevation difference between the eastern and the western parts is 0,24 meters. Its function is still uncertain.

The basilica is located at the center of the remains (**Fig. 14**). Lying approximately 50 metres off from the coast in the east-west direction, the architectural remains with three naves have an overall length of 41,32 meters, and width of 18,61 meters. The middle nave is 20,03 meters long, and 7,95 meters wide. The northern nave is 3,32 meters long, and the southern nave is 3,15 meters long. Based on these measurements, the southern nave is a little narrower than the northern nave. The average wall thickness is 1 meters. The diameter of the apse to the east of the building is 6,85 m. There is a sarcophagus measuring 1,97 m in length and 0,70 m in width in the section to the south of the apse, presumably a diaconicon; the measured depth is 0,30 meters.

Fig. 14

Lahidin kuzey uzun bölüm parapet bloklarının birleştirilmesi ile oluşturulmuştur (**Fig. 15**). Birleşme yeri iç bölümden sıvanarak kapatılmıştır. Lahidin yekpare blok olarak değil de, parçaların birleştirilmesi ile tamamlanması, lahidin buraya odanın inşasının tamamlanmasından sonra yerleştirildiğini düşündürmektedir. Lahidin içerisinde iskelet olup olmadığı kazılar sonunda anlaşılacaktır. Odanın kuzey duvarı diyagonal olup doğu bölümünün sınırları sediment altında kaldığından belirlenememiştir. Odanın mevcut genişliği yaklaşık 4,06 metredir.

Ekedranın kuzey tarafında yer alan ve prothesis odası olduğunu düşündüğümüz bölüm ise 3,88 metre uzunluğunda ve 4,31 metre genişliğindedir. Mekanın yüzeyinde herhangi bir kalıntıya rastlayamadık. Duvarların birleşme yerlerinden anlaşıldığı kadarı ile pastaphoria bölümünde yer alan her iki oda yapı ile aynı zamanda inşa edilmiş olmalıdır.

Yapının batısında nartex ve atrium bölümleri yer almaktadır (**Fig. 16**). Nartexin genişliği 3,95 metredir. Kuzey dar yüzdeki açıklık bazilikanın giriş kapısının burada yer almış olabileceğini düşündürmektedir.

Yapının en batısında yer alan atrium bölümünün uzunluğu yaklaşık 7,87 metre, ölçülebilen genişliği ise 16,57 metredir (**Fig. 17**). Atrium bölümünün güneyde nartex ile birleşme yerinde duvarda yaklaşık 0,60 metre derinliğinde bir niş dikkat çekmektedir.

The longer northern part of the sarcophagus was built by attaching parapet blocks (**Fig. 15**). The junctions were covered by mortar on the inside. The fact that the sarcophagus was not a monolith, but composed of separate parts suggests that it was placed inside after construction of the room. Excavations will yield evidence of any human remains. The northern wall of the room is diagonal. The boundaries of the eastern section are not visible since it has been obscured by sedimentation. The approximate width of the room is 4,06 meters.

The northern part of the building to the north of the exedra, presumably a prothesis, measures 3,88 meters in length and 4,31 meters in width. There is no remains on the floor. Wall junctions suggest that both rooms in the pastophorium were built at the same time with the building.

To the west of the building lies the narthex and the atrium (**Fig. 15**). The width of the narthex is 3,95 meters. The opening on the narrow northern facade suggests that the entrance to the basilica was on this side.

The atrium on the westernmost part of the structure is approximately 7,87 meters long, and its measurable width is 16,57 meters (**Fig. 15**). There is a 0,60 m deep niche on the wall at the junction of the atrium with the narthex.

Fig. 15

Fig. 16**Fig. 17**

Fig. 18

Atriumun güneyinde 2,89 metre genişliğinde bir mekan bulunmaktadır. Orta bölümde ise 3,65 metre çapında anlaşılmadıramadığımız bir kalıntı yer almaktadır.

Bazilika kalıntısının plan şekli ve ölçüleri İznik Ayasofya Kilisesi (2. Murat Camii) ile benzerlikler göstermektedir³. Duvar temelleri her iki yapıda da büyük boyutlu kesme taşlarla inşa edilmiştir (Fig. 18).

Aralarındaki fark, Ayasofya Kilisesinin mevcut duvarlarının kiremit ile, bazilikanın ise horasan harçlı moloz taşlarla inşa edilmiş olmasıdır. Benzer şekilde İznik Ayasofya Kilisesinin diakonikon bölümünde de bir lahit bulunmaktadır. Ayasofya kilisesinin nartex bölümü zaman içerisinde oldukça tahrif olmuş, atrium bölümü ise carдо maximus nedeniyle eksiktir. Bu nedenle bazilika kazılarda elde edilecek veriler, benzer formada inşa edilen Ayasofya Kilisesi'nin planının daha iyi anlaşılmamasında önemli rol oynayacaktır.

Yüzey araştırmasının ilk bölümünde bazilika kalıntısının ve çevresindeki kalıntıların planının çıkartılması hedeflenmiş ve çalışma takvimi içerisinde bu hedef gerçekleştirilmiştir. Yapının konumu göz önünde bulundurulduğunda, bazilikanın antik kent planında sur duvarlarının dışında, göl kıyısında yer aldığı görülmektedir. Kent dışındaki bu özel durumu nedeniyle burada bir manastır kompleksi olabilir. Yapının doğu batı yönünde uzanması, dikdörtgen planda olması, üç nefinin bulunması ve doğu tarafında yer alan apsis nedeniyle bu kalıntıın bazilika planlı bir kilise olduğunu dü-

şünüyoruz. Yapının içinde ve etrafında bugüne kadar yapımı incelemelerde en az 36 mezادر bulunduğunu anlaşılmıştır. Yapının kenti çeviren sur duvarlarının dışında bulunması, göl kıyısındaki konumu ve çevresinde tespit ettiğimiz çok sayıda mezardır. Bazilikal Kilisenin, daha önce ileri sürdüğümüz gibi⁴, çok genç yaşta martyr (şehit) edilen Aziz Neophitos'a adanmış bir martyrium olma olasılığını hala devam ettirmektedir.

Bununla birlikte, Vatikan Müzelerinden birisi olan Sistina Şapeli'nde (*Cappella Sistina*) yer alan fresklerden birisinde İznik'te (Nikaia) 325 yılında toplanan 1. Konsül resmedilmiştir (Fig. 19). Hristiyanlık dininde 4 büyük mezhebin de tanıdığı 1. Konsülün toplantı yaptığı yapının yeri günümüzde hala gizemini korumaktadır. Söz konusu freskte konsül toplantısı, toplantının yapıldığı yapı ile birlikte resmedilmiştir⁵.

Fresk, 1590 yılına tarihlenmiş olsa da, opus sectile zemin ve sol köşede betimlenen pencereden dış mekana ait bir manzara görüntüsüne yer verilmesi, freski konumuz açısından ilginç hale getirmektedir. Kazılar ilerledikçe bazilika zeminin mozaikle mi, yoksa opus sectile ile mi kapatıldığı daha iyi anlaşılacaktır. Pencereden gösterilen manzarada ise toplantının yapıldığı yapının sur duvarlarının dışında ve İznik Gölü'ne yakın bir yerde olduğu anlaşılmaktadır. Bu tanım İznik Gölü'nde kazısına başladığımız yapıyı akla getirmektedir. Acaba, 1. Konsül Toplantısının yapıldığı Senato Sarayı burası mıydı?

³ Ayasofya Kilisesi ile ilgili olarak bkz. MÖLLERS 1994, passim.

⁴ ŞAHİN 2014, 2-5; ŞAHİN 2014a, 16-20; ŞAHİN et al 2014, 8-10; ŞAHİN et al 2014a, 76-84; ŞAHİN et al 2014b, 42-45.

⁵ VETH 2003, 295-306.

Fig. 19

To the south of the atrium is a room, which is 2,89 meters wide. At the center there are remains with a diameter 3,65 m with unknown function.

The plan and size of the basilica have similarities with the Church of Hagia Sophia (Murat II Mosque) in İznik³. The wall foundations of both buildings were built with large cut stones (Fig. 18). The only difference between them is that Hagia Sophia was built with bricks, and the walls of the basilica were made of rubble stones and filled with brick dust mortar. Similarly, there is also a sarcophagus in the diaconicon section of the Church of Hagia Sophia. The narthex of the Hagia Sophia Church has been damaged to a greater extent over time, and there is no atrium due to cardo maximus. Therefore, any data from the basilica during the excavations will contribute to the understanding of the plan of the Church of Hagia Sophia that was built in a similar form. The aim of the first part of the survey was to determine the construction layout of the basilica and the remains surrounding it, and these tasks were completed within the given schedule. Considering the location of the structure, it appears that it was an extramural church on the shore of the lake. Therefore, there might be a monastery complex in this location. The remains can be considered to have belonged to a basilica- plan church based on its east/west axis, rec-

tangular plan, having three naves and an apse on the eastern section. Our observations showed there are at least 36 graves in and around the structure. Given the fact that it is outside the city walls and located near the lake, and there are many graves, it is still likely that it may be a martyrdom dedicated to St. Neophytes, who became a martyr very young as we claimed earlier⁴.

On the other hand, the First Council of Nicaea in 325 was depicted in the fresco in the Sistine Chapel in Vatican (*Cappella Sistina*) (Fig. 19). The meeting place of the First Council, which is recognized by all four major denominations in Christianity, still remains unknown.

Above mentioned fresco depicts the council meeting along with the building⁵. Although the fresco was dated to 1590, depiction of an opus sectile floor and landscape from a window on the left corner make the fresco interesting for our study. As the excavations continue, more information will be available on if the basilica floor was paved with mosaics or opus sectile. Based on the landscape, it appears that the meeting was held in an extramural building and by the İznik Lake, which shares similarities with the building we are going to excavate. Was it the senate palace where the 1st Council took place?

³ For Church of Hagia Sophia, please see. MOLLERS 1994, *passim*.

⁴ ŞAHİN 2014, 2-5; ŞAHİN 2014a, 16-20; ŞAHİN et al 2014, 8-10; ŞAHİN et al 2014a, 76-84; ŞAHİN et al 2014b, 42-45.

⁵ VETH 2003, 295-306.

Fig. 20

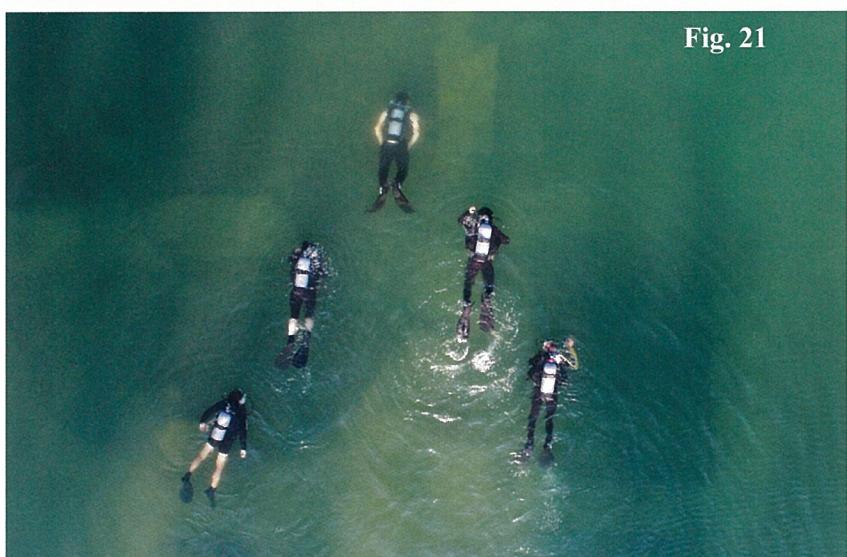

Fig. 21

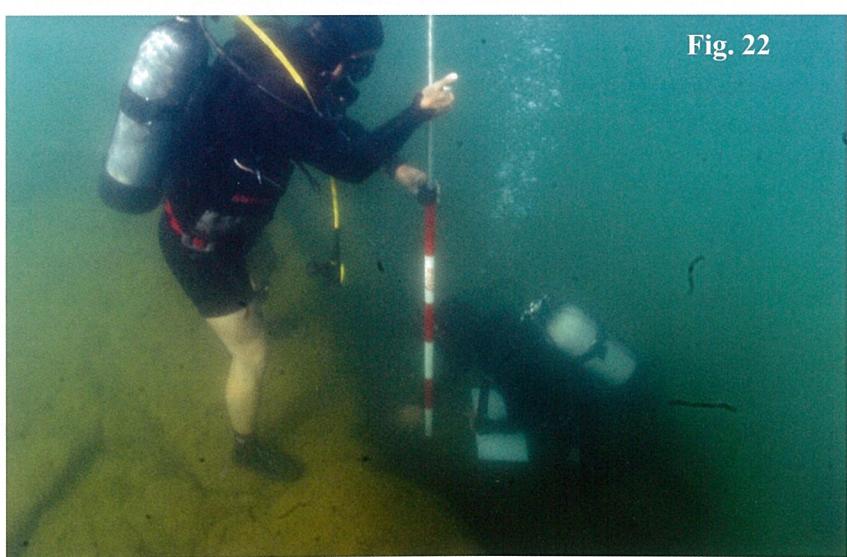

Fig. 22

Roma İmparatoru Commodos Devrinde (M.S. 180-192) kent surlarının dışına M.S. 183 yılında bir Apollon Tapınağı yaptırıldığı bilinmektedir⁶. Yazılı kaynaklara göre işin başında Baktyanus bulunmaktadır. Bazilikanın nartex bölümünde olmak üzere yüzeyde mermer süttün tamburu veya mimari elamanlar gibi anlamlandıramadığımız çok sayıda büyük boyutlu mimari malzeme tespit edilmiştir (**Fig. 20**). Bu elemanlar, Commodos tarafından yaptırılan Apollon Tapınağı'nın bazilika temellerinin altında olduğuna işaret edebilir mi? Bütün bu sorular henüz başlanmış olan arkeolojik kazılar ilerledikçe cevap bulacaktır. (**Fig. 21**). İznik Gölü sualtı kalıntıları gizemini sürdürmeye devam etmektedir (**Fig. 22**).

⁶ ŞAHİN 1987, 15

It is already known that a Temple of Apollo was built in 183 outside the city walls during the Period of Roman Emperor Commodus (180-192 AD)⁶. According to the written sources, the leadman for the construction was Bactianus. Many large size architectural elements were found, mainly on the floor of the narthex of the basilica such as a marble column pedestal or other architectural elements of unknown functions (**Fig. 20**). Can these elements suggest that the Temple of Apollo built by Commodos are superimposed by foundations of the basilica?

While the excavations that we have recently started may provide answers to all these questions (**Fig. 21**), the underwater remains of the Lake İznik still remain a mystery (**Fig. 22**).

⁶ ŞAHİN 1987, 15

KAYNAKÇA - BIBLIOGRAPHY

- BOURBOU 2010 Bourbou, Chr., *Health and Disease in the Byzantine Crete – 7th-12th centuries AD*, Surrey 2010.
- MÖLLERS 1994 Möllers, S., *Die Hagia Sophia in İznik/Nikaia*, Alfter 1994.
- ŞAHİN 2014 Şahin, M., “İznik Gölü’nde Gizli Tarih”, *Bursa’da Zaman* 9, Ocak 2014, 2-5
- ŞAHİN 2014a Şahin, M., “İznik Gölü’nün Altında Tarihi Keşif”, *Şehrengiz* 47, Şubat 2014, 16 – 20.
- ŞAHİN et al 2014 Şahin, M., Tok, E., Kılıç, Ş., “İznik Gölü’ndeki Batık Kilise: Deprem Kurbanı Aziz Neophytos”, *Aktüel Arkeoloji* 38, Nisan 2014, 8-10.
- ŞAHİN et al 2014a Şahin, M., Tok, E., Kılıç, Ş., “İznik: Göldeki Bazilika”, *Atlas* 252, Mart 2014, 76-84.
- ŞAHİN et al 2014b Şahin, M., Tok, E., Kılıç, Ş., “Deprem Kurbanı Aziz Neophytos: İznik Gölü’ndeki Batık Kilise”, *Deniz Magazin* 39, 2014, 42-45
- ŞAHİN 1987 Şahin, S., *Katalog der antiken Inschriften des Museums von Iznik (Nikaia) / İznik Müzesi Antik Yazıtlar Kataloğu II,3. IK 10.3*, Bonn 1987.
- VETH 2003 Veth W.J.G.A., *The Frescoes of the Ecumenical Councils in the Sistine Salon (1590) and the Catholic Conciliar Historiography*, Pontifical University of the Holy Cross, Rome 2003.